

УДК 328.132.7(477)

*Володимир Удовик,
директор Фонду
Президентів України НБУВ,
кандидат історичних наук*

*Людмила Галаган,
завідувач відділу Фонду
Президентів України НБУВ*

Інститут президентства в Україні й зарубіжних країнах як об'єкт сучасних науково-теоретичних досліджень

У Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (НБУВ) відбулася міжнародна науково-практична конференція "Інститут президентства в Україні й зарубіжних країнах: становлення, розвиток та сучасні тенденції", проведення якої було ініційоване Фондом Президентів України (ФПУ) НБУВ.

Тематика цієї конференції фактично була продиктована вимогами часу — підтримати науковий інтерес до проблематики інституту президентства в Україні та за кордоном. Адже незабаром виповниться 20 років від часу проведення Всеукраїнського референдуму, на якому, одночасно з підтвердженням постанови Верховної Ради України про проголошення незалежності України, народ віддав перевагу президентській формі правління. Того дня був обраний перший Президент нової Української держави — Леонід Кравчук. Тенденція становлення держав — колишніх республік СРСР, а також зарубіжний досвід свідчать про загальне зростання конституційно-правових інститутів, створення різних їх варіантів, породжених історичними та національними умовами розвитку конституціоналізму, практикою включення у систему державної влади глави держави (президента). Водночас для України є характерними історичні традиції республіканської форми правління, наявність ідей інституту президентства в українській історико-політичній думці середини XIX — початку XX ст., нетривале існування практики конституційного закріплення цього інституту.

Різноманітність інституту президентства в країнах світу дає вченим змогу аналізувати, порівнювати та знаходити ефективне вирішення актуальних проблем сучасного президентського правління. Різні точки зору, що існують у науковій літературі та політичному житті навколо інституту президентства в Україні, свідчать про певну дискусійність. Серед українських науковців помітні неоднозначні підходи до характеристики цього інституту і насамперед його місця у конституційно визначеному механізмі здійснення державної влади. Тому особливої актуальності набувають комплексні теоретичні дослідження цього інституту та порівняння правових засад з практикою їхньої реалізації, враховуючи досвід зарубіжних країн, а також численні спроби вдосконалення відповідних правових норм у ході реформування політичної системи України. У контексті сучасних політичних процесів детальнішого дослідження потребує й зарубіжний досвід діяльності глави держави із виведення країни з кризових ситуацій в економічній та суспільно-політичній сферах, а також зовнішня політика із налагодження добросусідських відносин та забезпечення при цьому національної безпеки й оборони.

На сьогодні завдання науковців полягає в тому, щоб допомогти визначити роль інституту президентства в сучасних процесах державотворення. До того ж ця форма державного управління не є сталою конституційною інституцією, вона змінюється та адаптується відповідно до вимог часу, потребуючи наукового підґрунтя та постійного вивчення, спричиняючи низку нових актуальних питань, які й були підняті на конференції:

- інститут президентства як обличчя політичної еліти України;
- президентський курс і стратегія виведення країни з кризи;
- президентські ініціативи та їхня реалізація — зарубіжний та вітчизняний досвід;
- роль інституту президентства в удосконаленні державного управління;
- трансформація інституту президентства в країнах світу — досвід для України;
- інститут президентства в епоху глобалізації.

Доповідачами та учасниками конференції були представники різних галузей наукових знань: законодавці, політологи, юристи, історики, бібліотекарі, а також освітяни. Такий діалог дав змогу представити різні наукові погляди в аспекті розгляду дослідження інституту президентства як багатогранного і важливого політичного явища в сучасній Україні. Більшість виступаючих підтримали ідею всебічного та глибокого вивчення всіх аспектів функціонування інституту президентства в Україні та розвитку порівняльного державознавства в юридичній практиці.

*Учасник дискусії — кандидат філософських наук, професор
Національного авіаційного університету, заслужений
журналіст України Л. Тупчіснко*

Кожен із представлених тематичних напрямів обговорення проблеми так чи інакше був дотичним як до інших, так і до загальної тематики безпосередньо, що дало змогу розглядати тематичні питання в ході професійної дискусії. Всі учасники конференції висловлювали свої думки саме з позиції власного професійного бачення. Загалом, проблематика обговорювалась на пленарному засіданні та двох секціях конференції: "Інститут президентства в Україні — сучасний стан та перспективи розвитку" та "Трансформація інституту президентства в країнах світу — досвід для України". Відкриваючи пленарне засідання, зі вступним словом до учасників конференції звернувся академік НАН України, генеральний директор НБУВ **О. Онищенко**, який наголосив на важливості зібрання, спрямованого на популяризацію та актуалізацію наукових досліджень з питань інституту президентства, а також висловив надію на проведення подібних заходів щорічно із залученням ширших кіл наукової громадськості. З вітальним словом до учасників заходу звернувся заступник Голови Верховної Ради України, доктор політичних наук **М. Томенко**. У своєму виступі він наголосив на необхідності наукового дослідження та теоретичного обґрунтування механізму прийняття державницьких рішень, а також ролі дорадчих органів при Президентові України.

Одна з перших доповідей, яка не лише зацікавила всіх присутніх, а й викликала дискусію — виступ доктора політичних наук, професора, головного наукового співробітника відділу теорії та історії політичної науки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України **М. Кармазіної**, яка проаналізувала політичні портрети всіх українських президентів, навела динаміку прозорості їхньої діяльності, ґрунтуючись на власних статистичних дослідженнях.

Про еволюцію розвитку інституту президентства в Україні в контексті викликів державотворення та правову оцінку його функціонування йшлося у доповідях доктора історичних наук, професора, директора Інституту європейських досліджень НАН України **А. Кудряченка** та завідувача відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента НАПрН України **Н. Онищенко**. Питання про роль українського президента у

процесі консолідації нації та намагання суспільства подолати виклики часу підняв у своєму виступі доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, радник Президії НАПН України **В. Ткаченко**.

З метою популяризації діяльності Фонду Президентів України НБУВ, а також ширшого залучення читачів та дослідників до Фонду завідувач відділу пошуку та обліку документів ФПУ **Л. Галаган** провела мультимедійну презентацію документальних фондів ФПУ та електронних баз даних, які формуються співробітниками Фонду. З цікавістю переглянули учасники конференції мультимедійну презентацію частини музейного фонду ФПУ "Віртуальна експозиція подарунків президентам України".

Погляд західної історіографії, зокрема польської, на історичний розвиток українського президентства представила аспірантка Університету Марії Кюрі-Скłodовської та Європейського Колегіуму Польських і Українських Університетів (м. Люблін, Республіка Польща) **О. Кроковська**.

Свою точку зору на проблему функціональної ролі інституту президентства в системі державної влади оприлюднила кандидат політичних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Донецького інституту залізничного транспорту **О. Кузнєцова**. Вона, зокрема, наголосила на інтеграційній ролі президента в співпраці різних гілок влади на прикладі політичних систем України, Росії та Білорусі.

Дискусію викликала доповідь пошукача відділу нової історії і політики Інституту історії України НАН України **Н. Цедри**, яка висвітлила роль президента в урегулюванні церковних конфліктів в Україні наприкінці минулого століття.

Представник російської наукової молоді **А. Бредіхін** (Південний федеральний університет, м. Ростов-на-Дону) зосередив увагу на посиленні ролі президента в сучасній Україні крізь призму актуальних проблем конституційного реформування.

Варто наголосити, що в рамках конференції були представлені результати досліджень не тільки спеціалістів зі столиці України, а й науковців Донецька, Івано-Франківська, Луцька, Миколаєва, Одеси, а також Російської Федерації, Казахстану, Польщі, Білорусі.

Надійшла в редакцію 10 грудня 2010 року